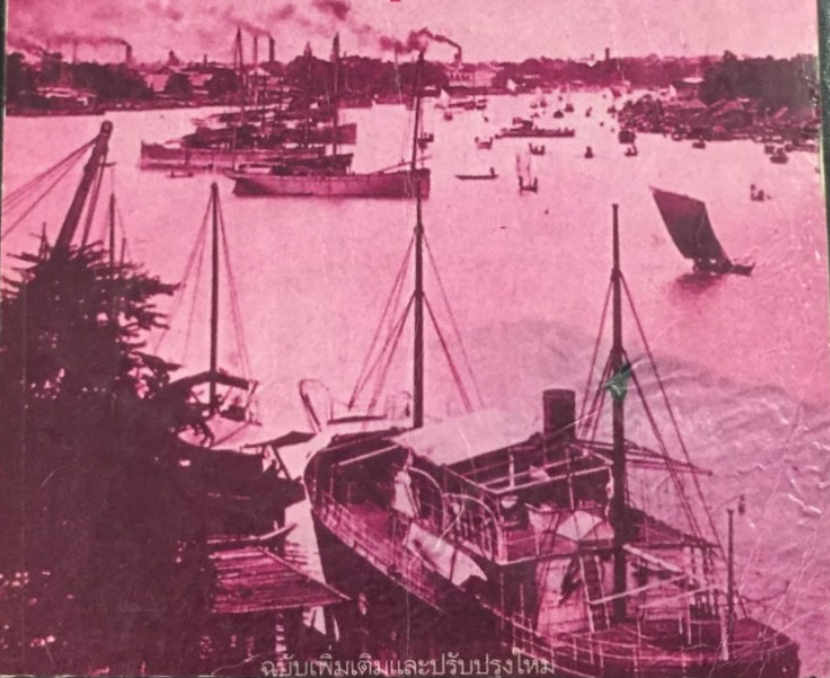

ผลงานวิจัยตีพิมพ์ประจำปี 2540 จากสภาวิจัยแห่งชาติ

ผาสุก พงษ์ไพจิตร • คริส เบเคอร์

เศรษฐกิจ การเมืองไทย สมัยกรุงเทพฯ

ฉบับเพิ่มเติมและปรับปรุงใหม่

สารบัญ

คำนำจาก สกว. สำหรับการพิมพ์ครั้งแรก	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	(3)
คำนิยม	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	(5)
ถ้อยแถลง สำหรับการพิมพ์ครั้งที่ 3	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	(9)

บทนำ ชีวิตของขุนแผน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	1
---------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	---

ภาค 1 บ้าน

บทที่ 1 เกษตรบุกเบิกเขตที่ราบลุ่มและการก่อตัวของชาวanoiสระ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	7
แรงงาน และที่ดินก่อนสมัยกรุงเทพฯ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	8
การค้าต่างประเทศกับเศรษฐกิจกรุงเทพฯ สมัยต้น	...	...	...	...	...	...	...	...	...	15
ข้าว	...	...	...	...	...	...	...	...	...	19
การซุกคลองและเจ้าที่ดิน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
พัฒนาการของชาวanoiสระ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	24
การเสื่อมสลายของแรงงานเกณฑ์	...	...	...	...	...	...	...	...	...	29
การถือครองที่ดิน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	31
การผลิต การค้า หนี้สิน ภาษี	...	...	...	...	...	...	...	...	...	34
ความพลิกผันของเศรษฐกิจสังคมชาวนาบุกเบิก	...	...	...	...	...	...	...	...	...	39
สรุป	...	...	...	...	...	...	...	...	...	50

บทที่ 2 เกษตรบุกเบิกเขตที่ราบสูงและป่าเขา	...	...	...	...	...	...	...	...	...	59
สภาพที่ดินและแรงงานเขตที่ราบสูง	...	...	...	...	...	...	...	...	...	60
เศรษฐกิจเกษตรพืชไร่	...	...	...	...	...	...	...	...	...	63

พัฒนาการของชาวไร่ปลูกเบ็ดเตล็ดที่ราบสูง	...	...	...	...	...	...	...	...	...	68
รัฐบาลกับธุรกิจเกษตรขนาดใหญ่	...	...	...	...	...	...	...	...	...	71
ป่า ผู้ปลูกเบ็ดเตล็ด และกรรมสิทธิ์ในที่ดิน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	73
ความยากจนและความครอบงำ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	77
วัฒนธรรมกับการต่อต้านรัฐ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	81
เพลงลูกทุ่ง: ชาวนาชาวไร่ เมือง รัชชชาติ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	91
อวสานของการเกษตรปลูกเบ็ดเตล็ด	...	...	...	...	...	...	...	...	...	95
ภาวะถดถอยของเศรษฐกิจชนบท	...	...	...	...	...	...	...	...	...	101
สรุป	...	...	...	...	...	...	...	...	...	105

ภาค 2 เมือง

บทที่ 3 พ่อค้า เจ้าภาษีนายอากร พระมหากษัตริย์	...	...	...	...	...	...	...	...	...	116
พ่อค้าและเจ้าภาษีนายอากร	...	...	...	...	...	...	...	...	...	117
ธุรกิจของชาวตะวันตก	...	...	...	...	...	...	...	...	...	122
ราชสำนัก การสะสมทุน และชาวจีน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	128
สรุป	...	...	...	...	...	...	...	...	...	133
บทที่ 4 พ่อค้าข้าว นายธนาคาร นายพล	...	...	...	...	...	...	...	...	...	138
พ่อค้าข้าวกับการส่งออกข้าว	...	...	...	...	...	...	...	...	...	139
เศรษฐกิจชาตินิยมและการปฏิวัติ 2475	...	...	...	...	...	...	...	...	...	141
เศรษฐกิจไทยเพื่อคนไทย	...	...	...	...	...	...	...	...	...	147
ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลและนักธุรกิจ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	149
สมัยจอมพลสฤษดิ์: สหรัฐอเมริกา ทหาร และนักธุรกิจ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	155
ธนาคารและการระดมทุน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	160
อุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า	...	...	...	...	...	...	...	...	...	165
การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	168
สรุป	...	...	...	...	...	...	...	...	...	170
บทที่ 5 ยุทธศาสตร์ส่งออก เศรษฐกิจฟองสบู่ และวิกฤตการเงิน	...	...	...	...	...	...	...	...	...	178
อุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าหรืออุตสาหกรรมส่งออก	...	...	...	...	...	...	...	...	...	180
ภาวะเศรษฐกิจถดถอยและการลดค่าเงินบาท	...	...	...	...	...	...	...	...	...	186

เศรษฐกิจยุคทอง	191
เศรษฐกิจเฟื่องฟูจากการส่งออก	196
การเปิดเสรีการเงิน	199
หนี้ต่างประเทศบานปลาย	203
ธุรกิจกลุ่มใหม่	205
สู่ภาวะวิกฤต	209
การจัดการกับวิกฤต	211
*ผลกระทบภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ	215
สรุป	220
บทที่ 6 แรงงานเมือง	227
แรงงานเงินอพยพและพัฒนาการเศรษฐกิจเมืองสมัยต้น	228
ขบวนการแรงงานและลัทธิเศรษฐกิจชาตินิยม	232
ขบวนการแรงงานหัวรุนแรงและปฏิกริยาจากรัฐในทศวรรษ 2480	237
ตลาดแรงงานในภาวะการเปลี่ยนแปลง	242
ขบวนการแรงงานภายใต้เผด็จการทหาร	246
การประท้วงและการเมือง	248
ปัญหาเศรษฐกิจชนบท การอพยพ และแรงงานราคาถูก	257
ขบวนการแรงงานสมัยอุตสาหกรรมส่งออกรุ่งเรือง	259
สรุป	264

ภาค 3 เศรษฐกิจการเมือง

บทที่ 7 รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์	273
การผลิต การค้า และการปกครองกรุงเทพฯ สมัยต้น	274
พระมหากษัตริย์ ขุนนาง และเจ้าภาชีนายอากร	277
โจร อั้งยี่ และเจ้าอาณานิคม	280
ฐานรากของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์	284
ชวาทกับการแผ่ขยายอำนาจของรัฐบาล	289
กองทัพ ตำรวจ ระบบสงฆ์ โรงเรียน ราษฎรชาติ	292
ระบบราชการ	299
สรุป	303

บทที่ 8 การปฏิวัติและเผด็จการ	312
ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และชาตินิยม	313
การปฏิวัติ 2475	321
พลังของอำนาจเก่า	324
✕ การก่อตัวของลัทธิชาตินิยมโดยทหาร	327
จากการปฏิวัติการเมืองถึงการปฏิวัติสังคม	334
การเรืองอำนาจของกองทัพภาคที่ 1	338
สมัยอเมริกัน	348
นักธุรกิจ และนายพล	352
การฟื้นฟูสถาบันพระมหากษัตริย์	355
สรุป	360
บทที่ 9 การลุกขึ้นสู้ของมวลชนและการปราบปราม	370
ขบวนการชุมนุมโจมตีของ พคท.	371
ขบวนการชาวนา	377
คณะทหาร ถนอม-ประภาส สิ้นอำนาจ	380
นิสิตนักศึกษา และความคิดแนวก้าวหน้า	385
การกวาดล้าง	387
อวสานของ พคท.	392
พระมหากษัตริย์ ศาสนา ชาติ	395
สรุป	401
บทที่ 10 ทหารกับประชาธิปไตย	408
การเปลี่ยนแปลงของทหาร	409
ทหารกับนักธุรกิจ	417
✕ การเรืองอำนาจของนักธุรกิจคนดังต่างจังหวัด	418
พรรคการเมือง นายกรัฐมนตรีเปรม และ ส.ส. ต่างจังหวัด	425
นักการเมืองในฐานะคู่ปรับกับทหาร	434
วิกฤติการณ์ พ.ศ. 2534-2535	441
สรุป	449

บทที่ 11 สังคมประชาและการเมืองภาคประชาชน	457
กำเนิดของคณานั่งโต๊ะ	458
บทบาทของสื่อสารมวลชน	460
นวนิยาย เพลง ละคร ประวัติศาสตร์	463
พุทธศาสนาแนวปฏิรูป	466
ขบวนการองค์กรพัฒนาเอกชน	471
ที่ดิน ป่า ปลา น้ำ	478
สมัชชาคนจน	484
สรุป	487
บทที่ 12 ปฏิรูปการเมือง	494
การล่าถอยของกองทัพ	496
จากประชาธิปไตยครั้งไปสู่ธุรกิจการเมือง	497
ความผิดหวังและการปฏิรูป	506
X รัฐบาลนายชวน 2 และวิกฤตเศรษฐกิจ	512
X ผลกระทบทางสังคมของวิกฤตเศรษฐกิจ	516
ชนบทประท้วง	517
ปฏิกริยาต่อวิกฤต	521
ไทยรักไทย	525
สรุป	529
บทที่ 13 บทสรุป	534
ศตวรรษของชาวนาชาวลาว	535
รัฐสมบูรณาญาสิทธิ	538
X ทุนนิยมไทย	541
เมืองและประชาธิปไตย	546
อนาคต	551
บทส่งท้าย มรดกกรรมและการเกิดใหม่ของ หุ่นพวง ดวงจันทร์	555
บรรณานุกรม	559
ดัชนี	578

สารบัญตาราง

1.1	สถิติข้าว พ.ศ. 2400-2457	...	...	...	...	...	...	...	...	20
1.2	พื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ยต่อรายตามลักษณะการถือครองที่ดินในภาคกลาง พ.ศ. 2473-2474	...	...	...	...	...	...	...	...	31
1.3	การผลิตข้าว การบริโภค และการส่งออก พ.ศ. 2393-2493	...	...	...	...	...	...	...	...	35
1.4	พื้นที่ปลูกข้าว พ.ศ. 2493-2542	...	...	...	...	...	...	...	...	39
1.5	ผลผลิตข้าวต่อไร่ ผลผลิตข้าวเป็นรายภาค พ.ศ. 2493-2542	...	...	...	...	...	...	...	...	46
1.6	โครงการการถือครองที่ดิน พ.ศ. 2526	...	...	...	...	...	...	...	...	47
2.1	การใช้ที่ดินและการเพาะปลูก พ.ศ. 2493-2538	...	...	...	...	...	...	...	...	64
2.2	เนื้อที่ปลูกพืชไร่แยกรายภาค พ.ศ. 2493-2542	...	...	...	...	...	...	...	...	65
2.3	จำนวนฟาร์ม พ.ศ. 2496-2538	...	...	...	...	...	...	...	...	66
2.4	พื้นที่ป่า พ.ศ. 2481-2538	...	...	...	...	...	...	...	...	75
2.5	สถานภาพทางกฎหมายของที่ดินถือครอง พ.ศ. 2528	...	...	...	...	...	...	...	...	76
2.6	สัดส่วนประชากรได้เส้นความยากจน พ.ศ. 2505/6-2541	...	...	...	...	...	...	...	...	78
2.7	ที่มาของรายได้ครัวเรือนเกษตร พ.ศ. 2519/2520-2538/2539	...	...	...	...	...	...	...	...	105
4.1	เงินฝากธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505-2524	...	...	...	...	...	...	...	...	161
4.2	หัตถอุตสาหกรรม พ.ศ. 2506-2518	...	...	...	...	...	...	...	...	165
5.1	สถิติการค้าและเครื่องชี้ภาวะการเงิน พ.ศ. 2513-2535	...	...	...	...	...	...	...	...	184
5.2	GDP การส่งออก ดุลบัญชีเดินสะพัด การออมและการลงทุน พ.ศ. 2523-2543	...	...	...	...	...	...	...	...	190
5.3	GDP รายได้ต่อหัว GDP แบ่งตามสาขาเศรษฐกิจ พ.ศ. 2513-2543	...	...	...	...	...	...	...	...	191
5.4	ตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2522-2543	...	...	...	...	...	...	...	...	193
5.5	เงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศสุทธิ พ.ศ. 2524-2543	...	...	...	...	...	...	...	...	194
5.6	สินค้าออกและสินค้าเข้าแบ่งตามสาขาเศรษฐกิจ พ.ศ. 2524-2543	...	...	...	...	...	...	...	...	198
5.7	บัญชีเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ พ.ศ. 2529-2543	...	...	...	...	...	...	...	...	202
5.8	สินค้าออก พ.ศ. 2539-2543	...	...	...	...	...	...	...	...	218
6.1	การอพยพของคนจีน พ.ศ. 2425-2460	...	...	...	...	...	...	...	...	229
6.2	การอพยพของคนจีน พ.ศ. 2464-2493	...	...	...	...	...	...	...	...	233
6.3	การนัดหยุดงาน พ.ศ. 2499-2542	...	...	...	...	...	...	...	...	250
6.4	กำลังแรงงานที่เพิ่มขึ้น พ.ศ. 2503-2543	...	...	...	...	...	...	...	...	258
6.5	การจ้างงานสาขาหัตถอุตสาหกรรม พ.ศ. 2522-2543	...	...	...	...	...	...	...	...	258
6.6	การว่างงาน พ.ศ. 2538-2544	...	...	...	...	...	...	...	...	258
7.1	รายได้ของรัฐบาล พ.ศ. 2435-2481	...	...	...	...	...	...	...	...	286
8.1	จำนวนทหารสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย พ.ศ. 2507-2512	...	...	...	...	...	...	...	...	351

10.1	อาชีพของ ศ.ส. พ.ศ. 2476-2535	424
10.2	นักธุรกิจในคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2506-2534	426
10.3	ผลการเลือกตั้งโดยพรรคการเมือง พ.ศ. 2518-2535	428
11.1	ผู้มีงานทำที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2513-2542	459
11.2	จำนวนคนงานนั่งโต๊ะ พ.ศ. 2503-2542	460
12.1	ผลการเลือกตั้งแยกตามพรรคการเมือง พ.ศ. 2535-2539	501
12.2	ผลการเลือกตั้งแยกตามพรรคและภาค มกราคม พ.ศ. 2544	528

สารบัญแนพื้นที่

1	แผนที่ประเทศไทยแสดงแม่น้ำ และจังหวัดสำคัญ	6
2	แผนที่แสดงการขยายเนื้อที่เพาะปลูก พ.ศ. 2380-2533	10
3	แผนที่แสดงสยามและเขตป่าเขาในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 24	272